

S1: COVID-19 nedir?

- COVID-19, en son keşfedilen koronavirüsün neden olduğu bulaşıcı bir hastalıktır. Bu yeni tip virüs ve hastalık, Aralık 2019'da Çin'in Wuhan şehrinde salgın başlamadan önce bilinmiyordu (1, 2).
- COVID-19 ciddi bir halk sağlığı tehdidi oluşturmaktadır. Yaşlı erişkinler ve diyabet, hipertansiyon, kalp hastalığı, kronik akciğer hastalıkları, obezite gibi önceden mevcut tıbbi rahatsızlıkları olan kişilerde komplikasyon yaşama ve ciddi hastalık riski daha yüksektir. (1-6).

S2: COVID-19'un belirtileri nelerdir?

- COVID-19'un en yaygın semptomları ateş, yorgunluk, nefes darlığı ve kuru öksürüktür. Bazı hastalarda ağrı ve sızlama, burun tıkanıklığı, burun akıntısı, boğaz ağrısı veya ishal olabilir (1-5).
- Semptomlar genellikle bir kişiye virüs bulaştıktan birkaç gün sonra başlar ve çoğu vaka maruziyetten yaklaşık 3-7 gün sonra ortaya çıkar. Bazı insanlarda semptomların ortaya çıkması 14 gün kadar sürebilir (4).
- Bazı insanlar enfekte olur ancak herhangi bir semptom geliştirmezler ve kendilerini kötü hissetmezler (3).
- İnsanların en semptomatik (en hasta) olduklarında en bulaştırıcı olduğu düşünülmektedir. İnsanlar semptom göstermeden önce bazen bulaş olabilir; bu yeni tip koronavirüste bununla ilgili raporlar olmuştur, ancak virüsün esas yayılma yolunun bu olduğu düşünülmemektedir (7).

S3: COVID-19 hemofili ile yaşayanları nasıl etkiler?

- Hemofili veya diğer kanama bozukluklarından birine sahip kişiler, COVID-19 bakımından toplumun geneli ile eşit derecede risk altındadır.
- Kanama bozukluğunun yanı sıra HIV, hepatit vb. gibi ilave sağlık sorunları yaşayan; inhibitör veya başka bir nedenle son 12 ay içerisinde bağışıklık baskılayıcı tedavi görmüş ve görmeye devam eden kişilerin ise daha yatkın oldukları bilinmektedir. Bu kişilerin kendilerini tedavi eden merkezlerle ve/veya hekimlerle irtibat halinde olması gerekmektedir.

S4: COVID-19 için aşı var mıdır, tedavisi nedir?

- Şu anda önleyici herhangi bir aşı bulunmamakla birlikte virüs kaynaklı bir hastalık olduğu için antibiyotik kullanımının da COVID-19 üzerinde doğrudan koruyucu veya tedavi edici tam bir etkisi bulunmamaktadır.
- Hastalık esas olarak hasta kişilerden bulaşmaktadır.
- Hasta bireylerin öksürme, hapşırma, konuşma, gülme gibi eylemler sırasında ortama yaydığı damlacıklara ortamdaki diğer kişilerin elleri ile

temas etmesi ve akabinde bu sağlam kişilerin virüsle bulaşmış ellerini ağız, burun, göz mukozalarına götürmesi ile virüs sağlam kişiye geçmektedir.

S5: Hemofilisi olan kişiler ne gibi önlemler almalıdır?

- Kendilerini tedavi eden merkezlerle ve/veya hekimlerin iletişim bilgileri.
- Ayrıca aşağıdaki belirtildiği gibi acil sağlık sinyallerini de izlemelidir: Nefes almada zorluk veya nefes darlığı, göğüste sürekli ağrı veya basınç hissi, bilinç bulanıklığı veya uyanmada zorluk, mavimsi renkte dudaklar veya yüz (3).

S6: Hemofilisi olan kişiler COVID-19'dan korunmak için neler yapılmalıdır?

- Korona virüs hastalığından korunmanın ve yayılmasını önlemenin en iyi yolu, herhangi bir bulaşma kaynağına maruz kalmamaktan (yani virüsün vücuda girmemesinden) geçmektedir. Bunun için uygulanacak tedbirleri şöyle sıralayabiliriz:
- Eller her temastan sonra sabun ve su ile en az 20 saniye süreyle, sık sık yıkanmalıdır. Su ve sabuna ulaşılamayan hallerde (alternatif olarak) el dezenfektanları, kolonya vb. maddeler kullanılabilir.
- Zorunlu haller (sağlık ve temel beslenme ihtiyacı) dışında evden çıkılmamalıdır.
- Evlerde nezle, grip benzeri şikayeti olan biri varsa, o kişi ayrı bir odaya alınmalı, kullandığı tüm eşyaları ayrılmalıdır.
- Toplu ulaşım araçlarını kullanmamaya özen göstermek gerekir. Zorunlu kalındıysa, yukarıdaki öneriler ışıkında daha dikkatli olunmalıdır.
- Öksüren, hapşıran, hastalık belirtisi gösteren insanlar başta olmak üzere çevrenizdeki herkesle araya en az 1.5 (bir buçuk) metre mesafe bırakmaya çalışılmalı ve zorunlu olmayan her türlü temastan kaçınılmalıdır.
- Ellerinizi gözünüze, burnunuza, ağzınıza, yüzünüze dokundurmamaya özen göstermek çok önemlidir.
- Sıkça temas edilen yüzeyler ve nesnelere düzenli olarak ve sık sık temizlenmelidir.
- Öksürdüğünüz veya hapşırdığınız zaman ağız dirseğin iç kısmı ile veya bir mendil ile kapatılmalıdır. Kullanılmış mendiller hemen atılmalıdır. (8)

S7: Hemofilisi olan kişiler COVID-19 semptomları geliştirir/şüphelenirse ne yapmalıdır?

- Kendinizi iyi hissetmiyorsanız evden çıkmayın. Ateş, öksürük, solunum sıkıntısı gibi belirtiler gösteriyorsanız Alo 184'ü arayarak tıbbi destek isteyin. (8)

S8: Hastaların raporu biterse ne yapmalı?

- Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) tarafından 17 Mart 2020 tarihinde yayınlanan genelgeye göre raporlu ilaçlar Haziran ayı sonuna (ikinci bir bildiri yapılan) kadar eczanelerden alınabilecek, rapor süreleri yine Haziran ayı sonuna kadar uzatılmış sayılacaktır.
- Ancak hemofilinin de arasında bulunduğu kronik hastaların ilaçlarının yazılması için uzman hekim gerekmektedir. Bu nedenle şimdilik hemofili ve benzeri kalıtsal kanama bozukluğu olanlar bu uygulamanın dışında tutulmaktadır.
- Kanama halinde veya devam eden profilaksi tedavileri için Hemofililerin hekimlerine ve/veya takip edildikleri merkezlere başvurmaları gerekmektedir

S9: COVID-19, Novo Nordisk tarafından üretilen ilaçlara erişimi etkiliyor mu?

- Novo Nordisk dünya çapında hastalara destek sağlamaya devam etmektedir. Şu anda ürünlerimizin mevcut üretim ve dağıtım kapasitesi üzerinde herhangi bir etki yoktur.

Kaynakça:

1. WHO: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019>
2. Diabetes Canada: <https://www.diabetes.ca/resources/tools---resources/faq-about-covid-19-and-diabetes>
3. ADA: <https://www.diabetes.org/diabetes/treatment-care/planning-sick-days/coronavirus>
4. IDF: <https://www.idf.org/our-network/regions-members/europe/europe-news/196-information-on-corona-virus-disease-2019-covid-19-outbreak-and-guidance-for-people-with-diabetes.html>
5. Diabetes UK: https://www.diabetes.org.uk/about_us/news/coronavirus
6. WOF: <https://www.worldobesity.org/news/coronavirus-disease-covid-19-outbreak-for-people-living-with-obesity>
7. CDC: <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/index.html>
8. <http://www.turkhemoder.org/>